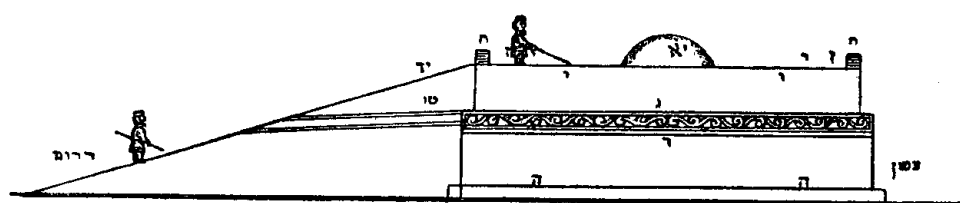
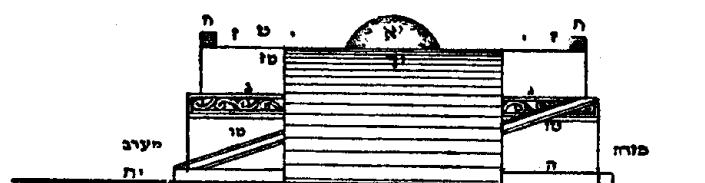

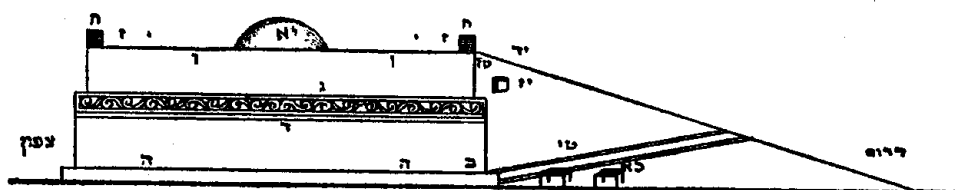
וזאת תמונת המזבח כפי הנראה לעומד מולו במזרח

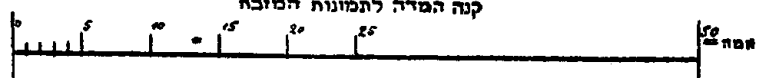
זאת תמונת המזבח כפי הנראה לעומד מולו
בדרום

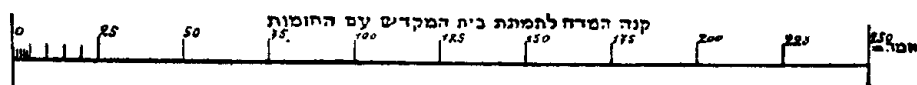
זאת תמונת המזבח כפי הנראה לעומד מולו במערב

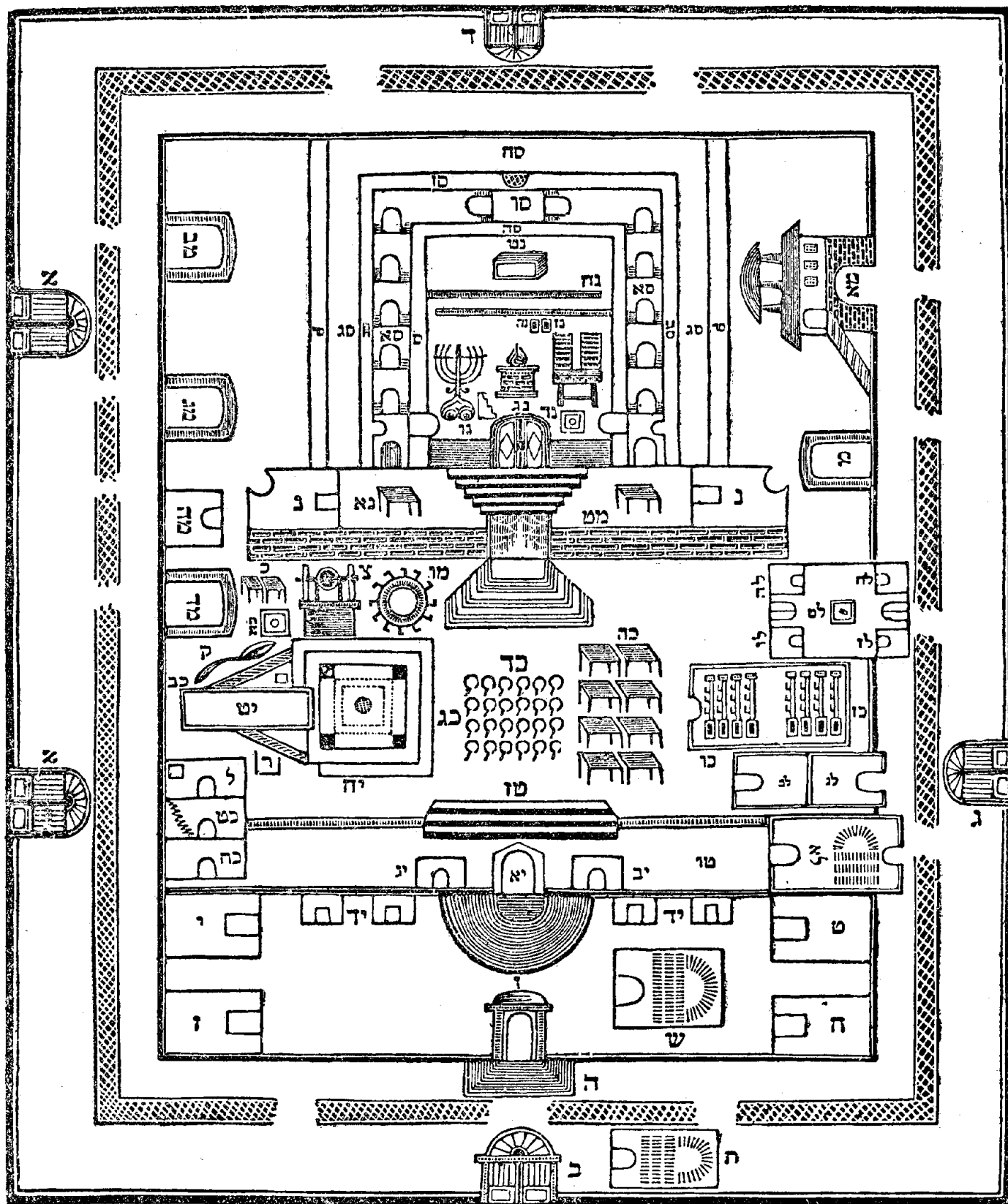
קנה המדה לתמונות המזבח

קנה המידה לתמותת בית המקדש עם החומות

וזאת הצורה אשר יעדתי עליה במקומות הרבה ממסכתא זו ושלפניה והיא כוללת תבנית המקדש ושבתו
עם הר הבית שבסביבו.

ת ישיבת סנהדרין קטנה על פתח שער הבית המדרשי ולפניה יושבין ג' שורות של כ"ג בני אדם . סנהדרין דף ל"ו : ש סנהדרין קטנה שניה יושבת
על פתח עזרת ישראל כחצי צורן עגולה ולפניה יושבין ג' שורות של כ"ג בני אדם : סנהדרין דף ל"ו : ר מקום שנותנים שם דיבון מזבח החילון והפנימי
ומורלות העוף רחוק ממזרח הכבש ג' טפחים. תמיד פ"א: ק המחשה שמדשין זה המזבח כחונה בין הכבש למזרח ממערב : צ הכור אלל הכיור ששוקעין
את הכיור בו בלילה ומקומו בין האולם למזבח משך כלפי דרום. מזרח פ"ג :

יא לשכה שבדומות מזרחית שם, היא לשכת הנזירים. שם בגלל הנזירין שלמיהן, ושעוריהן שגלחו, שרפו שם חתם החד [שם]:
יב לשכה שבמזרחית מזרחית שם, היא לשכת העליונים, לכל הנזירים למחצה ולבית המוקד ולשאר דבר [שם]:

יג לשכה שבמזרחית מזרחית שם, היא לשכת המלכודים, דשם היא בית המלכה למלכות שם, שגלגלן שם ביום חמ' למחרת, קודם שיכניסו בכוונות דרך שער נקטר, למתן דם האדם שגלן, אף שכבר עבדו במערב [שם]:

יד לשכה שבמערבית דומות שם, היא לשכת השמים. שם עמוד השמים הנזירים למנוחה, ולמנוחה, ולשאר נרות הנזירים. ושם היה ג"כ חצות היום הנזירין לנכסיהם [שם]:

טו שם המזרחי לשער עזרת נשים, היה לשכה שנית לבגדרי קטנה שמה, בחצות הרחוקה שהזכרנו לעיל סי' ד' [סנהדרין דף כ']:

טז כל רוח הוא של עזרת נשים היה קרקע שום, חוץ מן' אמות ותאי שלכל אד מערב, ששם היה שוב הכר משפט ועולה 'אמות ומחלה. וחס עשויין ט"ו מעלות עד כותל הפנימי להם, רום מעלה חצי אמה, ושלה חצי אמה [שם ופ"א מ"ד ופ"א מ"ג]. ונ"ל שהמעלות הללו לא לבד רק נגד השער היו, דל"כ הא"כ היה אפשר שיחזיקו בני אדם מומרים עם כלי שיר אין מספר בשמחה בית השואבה [כסופה ר"א ב']. אלא המעלות הללו היו מהפסעות בכל אד המערבי של עזרת נשים מאשון לדרום. ונ"ל עוד דמא"ס היו המעלות הללו עגולות [פ"א מ"א], ולא כשאר מעלות שבמקדש. אבל היו כך כדי שיחזיקו מומרים טפ':

יז ב' לשכות היו תחת עזרת ישראל ופתוחות לעזרת נשים, ששם נתנו הלויים כלי שיר שלהן [פ"א מ"א]. ושם למדו הבמות המזויק, ודרכי המזירות [ש"ג סוף פ"א]. ונ"ל דמא"ס היה מיוחד ללמוד הזה מעזרת הג"ל. כדי שלא להרבות הכרה, שלא יתבלבלו ט"ו הכהנים בעבודתה:

יח שער מזרחי של עזרת הפנימית, והוא נקרא שער כקבור, ע"ש לוטו אים שגדד דלתותיו [כיומא דל"א א'], והשער האב. וכן כל שערי המקדש היו גבוהים כ' אמה ורחבין 'אמה. ומשער נקטר ולפנים בכל מהלי העזרה, מזרח מערב לפון ודרום סביב, היו אכסדרות דהיינו כעין הקדס בזולות מאלמע גובה הסתלים [בתמיד פ"א מ"א]. ונ"ל שהיה כך כדי להגן תחתיהן מחמת ובשמים. וב' לשכות היו מזה ומזה לשער נקטר בפנים בעזרת ישראל [מדות פ"א מ"ד ופ"א מ"ג]:

יט ב' פתחים קטנים היו מזה ומזה לשער נקטר כדי ללאת בו העם, כדי שלא יוכרחו לפנות אחריהן להיכל ה' להדיר [כסוף פ"ב מדות]. וגם אלה נשפטו להפסיקם לזרע ביהמ"ק בשם ובגשיות]:

כ ב' לשכות הג"ל שהיו מזה ומזה לשער נקטר, הלשכה שבין היא נקראת לשכת פנחס המלכודים, כך היה נקרא הממונה על בגדי הכהונה על שם הממונה הראשון שהיה להם, שהיה שמו כך. והיה הממונה זה יושב בלשכה זו, שהיה שם ל"ו חננים הן הכהנים [שערענקע בל"א], דהיינו ד' חננים לכל משמר ומשמר מכ"ד משמורות כהונה ועל כל דלת של כל הארצות כהוב מה שיש בחורו. בל' כתוב מכסכים. על הב' כתוב כהונות. על הג' כתוב אבננים. ועל הד' כתוב מנצבות [תמיד פ"א מ"א]. ובשרוא הכהן לעבוד, הולך לשם והממונה נותן לו מבגדי משמר שלו, ומתלבש, ומניח בגדי חול שלו שם. עד בגומר פבודו, או חזר שוב ללשכה האבא ופוסק הבגדי כהונה ומסורין להממונה [שם]. ונ"ל דא דמשמע בתמיד [פ"א מ"א], שכל לילה היו בגדי הכהנה של כל כהן בנשות פלמו, ולא היה מחזירם אז להממונה. ה"ט, מדיהם שנים שם בבית אב שיממו מחזר, לכי היה בגדיו בידו, כדי שיסיו מוכנים בידו מיד בבוקר השכם לתרומת הדגן, בעוד שאין הממונה עדיין בלשכתו הג"ל, מולא נפתחו שערי עזרת או עדיין]:

כא לשכה שבאח, משער נקטר, היא נקראת לשכת עושי חביתין, שם לשו ואשן בכל יום בבוקר השכם ה"ב חלות שפירצין משל כה"ג בכל יום מהלכין בבוקר אחר תמיד השחר, ומחליקין השני אחר תמיד בין הערביים [מדות פ"א מ"ד]:

כב הרווח שלפנים משער נקטר, שהיה מלפון לדרום קל"ה אמה, וממזרח למערב עד הספסלן י"א אמה, כל הרווח האבא נקרא עזרת ישראל אל [פ"א מ"א]:

כג רחשי פספסין מצדיקין בין עזרת ישראל לעזרת כהנים, בזלעים מהרפאה בכל רוחב הכרם. ולפענ"ד נראה שהיו בולטים מפתלי לפון ודרום [פ"א מ"א] ומשם ולבין נקרא עזרת כהנים, שאין ישראל רשאי לכוון לשם רק לאורך גדול [כסופה פ"א מ"א]:

כד סגן להפספסין לזד מערב, היה שוב הכר משפט ועולה אמה, והיה בשפוט האבא מעלה א' חלוצה, גבוה אמה, בכל רוחב העזרה: במקד

א חומת הר הבית. וחומה זו, וכן כל החומות מסביב להמקדש היו גבוהות הרבה מאלו יותר מכל אמה של גובה העזרים שבחומות. [ובספר מלחמה עינים דפוס מאגנזבא [ד"ט ו"א] העתיק דברי אריסטו לאחיו פילוקראטי, כי הוא אריסטו, היה א' משלחו האלך תלמי פילאדלפוס לאלכסנדר הכה"ג. וספר בלוגריו לאחיו, כל מה שראה בירד ירושלים ובמקדש. וכתב אליו בזמ"ל והבהמ"ק היה מוקף שלשה חומות גבוהות יחד על שבעים אמה ורחבן נערך אל גבהן וחרכן, כפי הראוי לבנין מפואר כמוהו וכו', עכ"ל. ולאשר שהיה עד הורא מסיה לפי תומו, ודבריו מכחישים כפי קבלתנו מחזק"ל, שהחומה המזרחית נחמה הייתה [כיומא ד"ט ו"א] נראה שדבריו בגובה שאר החומות אפילו תימין סמה] חוץ מחומות הר הבית המזרחי, שהיה גבוה רק כ' אמה בגובה השער שבו [מדות פ"א מ"ד ופ"א מ"ג] יומא ד"ט ו"א]. הרווח שחזר 'א חומות הר הבית היה היק' על ח"ק אמה. וממנו זו עד החומה שלפנים ממנה, היה רוב הרווח בלד דרום. שני לו בלד מזרח. שלישי לו בלפון. ומיעוט הרווח במערב [מדות פ"א מ"א ופ"א מ"ב]:

ב ב' שערים היו בחומה הג"ל בלד דרום, ונקראו שפרי חולדה, משום שחולדה הכה"ה פרסמה שם נבואותיה לרוב העם המלוי שם ברווח היותר גדול ההוא [שם]. וכל שערי המקדש היו גבוהים כ' אמה ורחבין 'אמה, חוץ משער אולם [פ"א מ"ג]:

ג שער שבמזרח מחומה הג"ל, ונקרא שער ש"א, מדיהם ממעל לו מטייר טיר שגן הכירה לכבוד המלכות ששייכים לו [שם]:

ד לפנים משער זה היה לשכה לבגדרי קטנה של כ"ג שיסבו בחצי עגול, אחריהן לפסן ופניקין לדרום נגד פתח הלשכה. כדי שהם והתלמידים, והבעלי דמין הכהנים לזון שם לא יהיו לריבים לפנות אחריהם להיכל ה'. ובסנהדרין יושבין כסאות למשפט, ולפניהן ג' שורות של כ"ג כ"ג תלמידים יושבין ע"ג קרקע [סנהדרין דף כ']. ונ"ל שלשכת סנהדרין זו וכן לשכת סנהדרין שנייה שיסבה בעזרת נשים, כולן היו בפנים בלד ימין מהשער, דוגמת סנהדרין גדולה שבמזרח הפנימית [וסי' לב חס ליימיו]:

ה שער שבלפון בחומה הג"ל, ונקרא שער ט"ד. י"א ע"ש אדם שבגלה. וי"א שהוא לשון הלעג, מולא נכסו וילאו בו רק לפרקים, כשרואים לבוא דרך שם בלעג [שם]:

ו שער שבמערב שבחומה הג"ל, נקרא שער קופיכוס, שהוא בלפון יון עבודת הכן. וכינוי משום שהיה ברוח זה עד החומה הפנימית של עזרת, גן שריים, לכבוד ולהפארת הדר המקדש האבא, שהוא נגד כותל המערבי [שם]:
ז לפנים מחומה הג"ל, היה סורג מוקף לכל הרווחות של חומה הפנימית סביב. והוא מחילה כעין סריגי חלונות, גבוה פסגה טפחים, ועשוי מדיקן דקים מונחין בשפוט זה על זה. והסורג היה בטי על חומה נכסח ששום ראשה עם מזרנה הראשונה של הכר שלמעלה ממנו. וממ"ט החומה הנמוכה הג"ל, והרווח שלפנים ממנה שהיה רחוקים עשר אמות מחומה הפנימית מכל אד של העזרה נקראין שנין יחד חיל. דחיל ר"ל חומה נמוכה, והרי נס רוח הפנימי שלחומה נמוכה הג"ל, הוא נראה כאלו הוא שכי החומה הנמוכה בעצמה. והסורג הג"ל היה פתוח רק נגד כל שער ושער שבחומה שלפנים ממנו [פ"א מ"א מ"א] והשתבשו המדיסנים וליירו גזיר הסורג של ביהמ"ק, כאלו היו בו 'ג פלות, ושכחו או לא ידעו, דברי כסגנו ישרא מונו וגדרום כמנזר [שם]. והסורג הזה לא היה רק לסימן שאין נכדים ועמאלי מת רשאיין לכנס ממנו ולהגן [כסופה פ"א מ"א]:

ח לפנים מסורג היה רוח י' אמות, דהיינו ד' אמות קרקע שום, ואח"כ הכר משפט ועולה 'א אמות עד החומה הפנימית, ושם אמות הג"ל עשויין י"ב מעלות, רום מעלה חצי אמה ושלה חצי אמה [שם]. ולפענ"ד היינו דלחמירין [פסחים י"ג ב'] הר הבית סביב לפנים מסקין, ר"ל אלעבא לפנים מאלעבא, דכל השפה אמות גובה שסביב בכל הד' רוחות לחומה הפנימית, היה עשוי כולו מדרגות מדרגות, זה לשפלה מזה כדי ליבב שם העם. וכולו מופקע בגג, בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. אבל הרווח שחזר מהסורג, הרי לא היה אפשר שהיה עשוי מדרגות, דהרי כולו קרקע שום היה. אבל אפשר שהיה שם פספסין ליבב עליהן תחת הגג שגל גביהן, דכל הר הבית מוחץ לחומה הפנימית מקורה היה [וסי' בפירושו כס"ד מדות פ"א סימן ו'] אבל אין על הספסלן הללו שם כטיו לפנים מסקין דקאמר בש"ס:

ט שער המזרחי, שנכנסין בו מהסיל לעזרת נשים [וסי' מ"א כס"ד מדות פ"א סי' ג']:

י לפנים משער הג"ל עד חומת צורת ישראל, היה רוח קל"ה על קל"ה אמה, ונקרא עזרת נשים [וסי' נשים דפסן קל']:

יג רחשי פספסין [הוא גלגלערי בל"א] הייתה בזלעת בחלוצה גובה כותליה סביב, כדי שיעלו לשם הכהנים צפת שמחת בית השואבה בחג הסוכות, שהיה העזרה האבא מיוחדת או לנאשים [פ"א מ"א]. ובד' חיות לשכה זו הא' ד' לשכת, ולא היו מקצרות. וכל אמת מ' על מ' אמה [שם פ"א מ"א]:

ב צחומת האפוי של עזרה, היה סמוך למערב שער הכניסה, ולפנים מחוצו שער היה בולט תקרה ממעל השער, כדי שיסיה אכסדרה חתה התקרה היום. וצחומת האכסדרה היה מוקד גמלים בוערות תמיד לקיום האש בעמרים. ועל אכסדרה זו היה עליה, שבו עומד השומר [פ"א מ"ס]. והוא השער שבו ילא יכניה צנולתו [פ"א מ"ס]:

בא במרחק מעט לדר מזרח משער הכניסה, היה שער הקרצ'ן, שבו מכניסין הק"ק ששחיתתו בלפון [פ"א מ"ס]:

בב במרחק מעט משער הקרצ'ן לדר מזרח היה שער קטן שנקרא שער כש"ס, שבו נכנסין הכהנים סמוך למזבח, לעמוד על קרבן צבעת שחיתתו [סוף מ"ב]:

בג במרחק מעט משער כש"ס לדר מזרח היה בית המוקד. אבל לא היה מכון נגד המזבח, רק בהרחק קלת מכניסו לדר מערב. רק לא במרחק רב, כדי שהכהנים המתחממים בזהו יוכלו למחר מיד אח"כ לעבודתם [ועי' פירושנו בס' דמות פ"א מ"ב]. ובית המוקד עשוי כעין כיפה עגולה מקורה, [גוועל בל"א], וחליוה בקודש וחליוה בחול, וביניהן פספסין לסיון, מדאסור לישב במקום הקודש. וב' שערים היה לו, 'א' פתוח לקודש וא' לחול. ולפניו היו צחומתים ארבעה סביב, ארבעה למעלה מארבעה. עד שמי קורה, כדי שיטו הכהנים בהחלי שחול. ובחלי הרגפה שחול, היה כמין גומא מרובע, שמניחין לתוכו מסתחות כל שערי העזרה צלילה, ובתחתית אח"כ הגומא עט בבלא של שיש, ועצבת קבוע בהצבאל כדי לאחוז בה הטבאל. ור' לשכות קטנות היו תחת הארבעה, ופתוחות לבית המוקד. ב' מתן בקודש. דהיינו במקלט מערביה דרומית לשכות של קרצ'ן. דרומית מזרחית, להבט שטוין ואופין בקודש. וב' הפנים, וב' לשכות אחרות היו לעומתן בחול, דהיינו במזרחית לפומית היה לשכה שנגנו ש' אצ"ב המזבח ששקום מלכי יון. ושם יושב בכל יום הממונה על החותמות, ומוכר חותמות למי שצריך נכסים לחיה מין שיראה. ובמערבית לפומית היה בית המוקד הקטן, ששם היה פתח ברזאס, לירד תמורה למחילה שחתה המקדש, ולציה כסאות של כבוד, ולציה הטבילה, שהיו שם. ובכל צדק היה שם מדורה, שיתחממו בה הכהנים שראו קרי צלילה, ועבדו בצוקר, נתחממו כאן לבלי להתעב בין שאר הכהנים העובדים שנתחממו בהמדורה שבציה המוקד הגדול [דמות פ"א מ"ו ותמיד פ"א מ"ב]:

בד שמונה עמודים נכסין עומדים בלפון המזבח ב' שורות מלפון לדרוס, וכל שורה של ב'. ורחוקים מדומת לפון של עזרה ח' אמות. ובאונקלות שבנגסין חולין הקרצנות להפשיטין. וכשנלכרין להניה תחתית הבמה על שולחן של חיה נגרתה בארץ, לוקחין לה ח' או ב' מהח' שולחנות שמכיר בס' מ"ס לקמן [ושעו המדפיסים בלזר שבס' שפירז כלל היה עוד ב' שולחנות עומדים בין הנגסין מלבד ח' שולחנות חיל. וזה נגד המזבח עורכה [שקלים פ"ו מ"ד]. אבל לשון המשה תמיד פ"א מ"ס העתה. ועי' פ"א]. מקום הנגסין מלפון לדרוס, היה י"ב אמות ומחלה [דמות פ"א מ"ס ותמיד פ"א מ"ס]. ולא היה פתחם ושער סביב להנגסין [וגם כאן עט המדפיסים בלזר המנינות ושכ"ס, שפירז כלל היו הנגסין מוקפין מומה ושער סביב, וזה נגד לימוד ערוך שפירז, כמו שזכרנו בס' דפנים פ"א מ"ב]:

בה ח' אמות מהנגסין לדרוס, עמדו ח' שולחנות של שיש, בב' שורות מלפון לדרוס. וכל שורה של ד'. ועליהם הבני מעיין הדקין של הקרצנות. מקומן מלפון לדרוס, ח' אמות [פ"א מ"ב]:

בז ח' אמות מהשולחנות לדרוס, היו כ"ד מ"ב שולחנות ברזאס בב' שורות מלפון לדרוס, וכל שורה של ו'. ולכל משמור מל"ד משמורות כהונה, היה מיוחד להם טבעת כאן לשחוט בו קרצנות צבוע שלהן. ומקום כל הטבעות מלפון לדרוס היו כ"ד אמות, ממלא היה בין טבעת לטבעת מלפון לדרוס ד' אמות בקרוב [פ"א מ"ב]:

בז ח' אמות מהטבעות לדרוס, עמד המזבח גבוה מ' אמות מלבד הקרנור שבנגו. ותמונתו כזו, ואורך היסוד התחתון היה ל"ב על ל"ב אמה. וכבר לזכרנו בס' ד' בלזר מיוחד, לזרם כל חלקי שטחו, וכן הכבש, וכל הסיך להס' ומשם תדרשנו, כי בכלל קר המלע מהשחרע [ועי' דמות רפ"א]:

בח מלד דרוס מהמזבח היה הכבש, שבו עולין למזבח. ארצו ל"ב אמה מלמטה עד גג המזבח, ורחבו ממזרח למערב ע"ז אמה, ומרחק קלת שפתו העליון משפת גג המזבח. ומשפולי הכבש בתחתיתו יולאין ב' כבשים קטנים, א' שלמזרח מכבש הגדול, ועולה לסוכב, ואב' שלמערב מכבש הגדול, הולך אל היסוד. ומשפולי הכבש הגדול עד סתל דרומי של העזרה, היה י"ב אמות וחלי [פ"א מ"ב].

בט למטה ברזאס אלל קרן מערבית דרומית של מזבח, היה גומא מרובעת אמה על אמה, שבו יורדין לשים לקותו. ועבאל של שיש קבוע ברזאס בתוך הגומא זאת, ועצבת קבוע בה כדי להגביה הטבאל על ידו [פ"א מ"ב].

כא סמוך להמעלה הכלל היה החזן, והוא אכן שחטבים בו ג' מעלות, צל רוחב העזרה, וכל מעלה גביה חלי אמה ושולח חלי אמה. והכר הגבוה כנגדו אמה וחלי [עי' יומא פ"א מ"ב]. ועל הדוק הזה עמדו המזרחים והמזרחים של הלויים פנין למערב להיכל, ואחוריהן אל העם. אמנם כשהיו רבוי הכהנים במעלות האולם בצרכת הכהנים, עמדו שאר הכהנים בצרכת הכהנים גם כן, פנין אל העם, ומזדיין אחוריהן לאחד המזרחים, כדי שלא יהיה אחוריהן להיכל ה' להדיא [עי' פ"א מ"ב]. ומזההו עד המזבח היה י"א אמה קרקע שיה, והוא עזרת כהנים:

כב שם לשכות היו בעזרת ישראל, מלבד ב' הלשכות שמה ומה לשער [כללי סי' כ' וב"א], ועי' רמב"ם [פ"א מ"ב]. אמנם קלת רווח מהלשכות אלו היה ג"כ בעזרת הכהנים [ועי' פ"א מ"ב]. ואלו הן ה' לשכות.

כג צויות לפומית מזרחית של עזרת ישראל, היתה לשכות הגזית, צויות היתה צדודם בקודש וחליוה בלפון, בחול, ופתוחה לקודש ולחול, והסנהדרי גדולה יושבת שם על כסאות בחליוה שחול, בחלי גורן עגולה, פניהם לדרוס ואחוריהן ללפון, ולפניהן ג' שורות הלמדים של כ"ב כ"ב, יושבין ע"ב קרקע פניהם ללפון ואחוריהן לדרוס. וב' סופרי הדיין עומדים א' ברזאס העגול מזה, וא' מזה. והבעלי דינין ועדים עומדים ברווח הסגול [פ"א מ"ב]:

כד סמוך ללשכת הגזית ולמערב היו ב' לשכות. א' לשכות פרידריין. וגם היא היתה צויות חליוה בקודש וחליוה בחול ופתוחה לחול ולקודש. מדחיתה מיוחדת לזרית כה"ג צו' ימים שקודש יו"ב, וכח"ב יושב וסוכב ומשתמש בחליוה של חול בדר לפון של הלשכה. ונ"ל שהיה ללשכה הרי"ה שד פתח למזרח ללשכת חליוה, כדי שיכול הכהנים אכל הכהדריין, כשצריך לזר שום דין [ע"פ מלבד הפתח שהיה ללשכה זו לדר מערב. ובש"ג נקחשה צו' שם ד' פ"א מ"ב].

כה בדרוס מלשכת פרידריין היה לשכת הגזית, שם היה צד עט מים מתוקים הראויים לשתיה ולבישול לכהנים. והגולה קבועה ממעל להצור, מלאה תמיד מים, שמשם מספקין מים לכל הנלך לכהנים ללשכות בעזרה [ע"פ]. וגם אלו הן לשכות בו, בח, כמ, היה כגן א' כולה שיה, בלי שום סימן בין קודש לחול, דהרי גגין לא נתקדשו, אפילו כשהבניין כולו בעזרה [פסחים פ"א מ"ב]:

כו ג' לשכות היו לעומתן במקלט דרוס של עזרת ישראל. וגם הן היה קלת מרווחן בעזרת הכהנים. דהיינו צויות של דרומית מזרחית של עזרת ישראל, היה לשכות המלח, לכל הנלך יממנו בעזרה [פ"א מ"ב]. והמדפיסים בש"ס סימני הלשכות כתבו בלזר [ב"א] ששכת המלח מילא כיהולא ידענה מל"ב]:

לא סמוך ללשכה הגל, היה במערב לשכות בית הטבילה לכה"ג ביו"ב, עשויים עורות קדשים. ועל גגה היה בית הטבילה לכה"ג ביו"ב, עשויים בוואסערקונסט נפלא, שלא ידעו מאין יצוא המים לשם להנג, וגם שהיתה רחוקה מהמעין, והיה דומה כאלו בלו המים לשם בדרך כסוף [ע"פ]. וביה טבילה זו, חל"ב שהיתה צנג, והרי גגין לא נתקדשו [בפסחים פ"א מ"ב], אפ"ס מדחיה היה הטבילה זו פתוחה ללשכת המדיחין שהיתה כהוח לקדש, להכי הו"ל כללו בית הטבילה פתוחה לקודש [עי' חוס' יומא פ"א מ"ב ד"ה וכלן]:

לב סמוך לפרווח למערב היה לשכות המדיחין, להדיח שם קרבי קדשים. ולחוס' [יומא ה"ג] מערה מקורה היה בהלשכה ששם הדיחו הקרבים. אמנם בהלשכה עצמה היה כעין גשר לעלות בו לבית הטבילה שבנג פרוה [ע"פ]:

לג במרחק מעט מלשכת המדיחין לדר מערב היה צחומת העזרה שער הכניסה מול המזבח. והשער הזה אינו נפתח רק בצח הסוכות כדי להכניס דרך שם מים ממעין השלוח, כדי לנכסו ע"ג המזבח בהמון חונג. ובשער הזה יולא המעין היולא מק"ק, והוא האמה שעובר בעזרה [תמורה ל"ד ח' ופסחים פ"א מ"ב] ואלל השער הזה כבר רחב המעין כפי הכך [יומא דע"ז]:

לד צנג שער זה היו ב' לשכות, א' לשכת ביה אכסיוס, לרקח שם הקטורת. והב' בית הטבילה לכה"ג ביו"ב. ושניהן בחול היו. ומתחבר ששכת ביה אכסיוס שהיתה לרקח שם הקטורת בדר מערב היתה, סמוך למקום הקודש [פ"א דחמ"ד ופ"א דמדות, ועי' פירושנו ע"פ]:

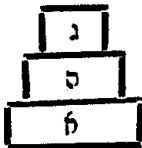
לה במרחק מעט לדר מערב משער המים, היה שער הכורות, שבו מכניסין הבכורות לשחטן בדרו"ה [ועי' כל קדשים [דמות פ"ב]:

לו במרחק מעט לדר מערב משערי הבכורות, היה שער הדלק, שבו מכניסין עטים למערכת [פ"א מ"ב]:

לז למעלה ממנו לדר מערב היה עור שער קטן, ונקרא שער העליון ולא מכר במשנה לאזהר דבר היה מיוחד [סוף פ"ב ועי' חוס' כחוסת דק"א ח']:

לח י"א אמה שגן סתל התאים שבמערב ההיכל עד חומת העזרה [פ"א מ"ב]:

לט ב' שערים קטנים היו בצחומת העזרה המערבי, ולא היו נגד ההיכל, רק א' במערבית לפומית והשני במערבית דרומית. וגם באלו לא מכר לאזהר דבר היו מיוחדים [סוף פ"ב ועי' רמב"ם פירושנו פ"ב]:

לגב הדיוטא העליונה של כל התאים שבג' רוחות היכל. אולם במקצוע דרומית מערבית שבגב דיוטא העליונה זאת, שזו מתחיל הגשר הכחול לשפץ ועולה ממערב למזרח, ממעל לגב דיוטא הג' של התאים שמקיפין את היכל מלך דרום. עד שמגיע ראש הגשר הזה לפתחו של עליה של גבי היכל. שפתחו של עליה בדרום היס. וחס בעליה מבפנים לפתח היה שרעפפץ, לעלות משם לגב היכל, ודך פתח שהיה ברצפת הגג (פ"ד מ"ט):

סו בין חומת התאים הדרומיים לבין החומה שמוכתת ח"ע ממזרח למערב כנגד בדרום, שהיה ג"כ עוביה ה' אמות, היה רוח ג' אמות מאפון לדרום ואורך רוח זה כלאורך כל התאים הדרומיים. וארוחה היה נקרא ב"ת הורדת המים. ע"ש שלש יורדים כל מימי דלף הנשמים מגב היכל ומגבי כל התאים, שכוון משופעים קלה לשם [שם מ"ו]:

סז היכל נצחו מבחוץ ק' אמה, דהיינו פס הג' אמות מעקה, ואמה כליל עורב שמקיף לכל הגג סביב. ועובי כוהלי היכל ו' אמות. ורוחב חללו בפנים, מאפון לדרום כ' אמות, וממזרח למערב ארבעים אמה, וגובה חללו פנים גב כן ארבעים אמה (פ"ד מ"ו):

סח מקום היה בהיכל מימין הכנס, שהעביל של שיש שמונה שם ברצפה, טבעת היה קבוע בה, כדי להגביה כשיתקדש ליקח מתחתיה עפר לתת למי המרים של כוסה (פסוק פ"ב מ"ג):

סט השולחן הוכב עומד בלפון, ארבע לאורך הבית, ככל הכלים שעמדו ק' בביהמ"ק (במחנות דל"א ח'). ועל שולחן זה הונחו בכל שבת הלחם הפנים ועוד עמדו שורה א' של ה' שולחנות וזב שולחנות למערב בלפון השולחן הגליל, ועוד היה 'שולחנות וזב בשורה א' ממזרח למערב, בדרום השולחן הגליל. ועל כל היו"ד שולחנות אלה לא הונח לחם"פ רק על השולחן שעומד בין ב' השורות אלה, שהיה של משה (במחנות דל"א ח' ויומא דל"א ב'):

ע המזורה עומדת בדרום בשמאל הכנס, ועליה טבעה כרות קבועין במזורה. לרמז"ס מוכחים הו' נרות בשורה מאפון לדרום, ולראש"ד מוכחים בשורה ממזרח למערב (פ"א במחנה). ולכ"ע ג' נרות שבה מלך זה וג' נרות שבה מלך האהר, כולן פונים ראשי הפתילות שבין לנר האמצעי, וראש הפתילה שבגב האמצעי פונה למערב. אולם לה"ש (שנת דכ"ג ב' ד"ה גר מעריב), למ"ד מזרח ומערב מוכחים, הנר השני ממזרח הוא נקרא נר מערבי. לפני המזורה היה קבוע אבן ובו ג' מעלות שעליה מוכחים כלי ששנה מלקחים ומחזותיה, כולן של זהב. ועל האבן הונח עומד הכהן בהציבו את הנרות, מדריה נבזה של מזורה י"ח טפחים. עוד היה שם ה' מטרות עומדים בשורה א' ממזרח למערב בלפון ממזרח של משה. ועוד ה' מטרות שמוחות בשורה א' ככל בדרום של מזורה משה. אבל לא היה מדליק רק על אחת של משה (ס). ויש לי כנאן מקמי עיון דהנה רש"י במחנות דל"א ח' כ' דלפניו למ"ד של כל השולחנות היו מדרגין לחם"פ, לאו על כולם בחד, רק פעמים על זה ופעמים על חבירו. וב"ל דמונת רבינו דאי על כולם בחד ממש הרי הו"ל כל חסוף. ואמ"ל אי"כ בשולחנות גופיטו אי"כ כל חסוף, והמזרח אמרם להעמיד בהיכל רק שולחן א', והוא העמיד י"א. וי"ל כיון דרק פ"א עשה כן, הרי יש כת ביד הניבא למקור מזה לשפץ, וכאילו נהר הכרמל (בימנות דל"א פ"ב). אבל אי נחא עגס לה"ש אשיבו על כל השולחנות, הרי כל שנת יערכו, והו"ל כשקר סללו לדרות. ובראש מתוך לי נמי מה דקיל מדפס שחפ"ס בביהמ"ק כמזרח א"ש וליות. ואמרין ביומא (ד"ד ב') כאש המשרה בלוייה שלו, וק' הרי עבר של ל"ח לך פסל. ואמ"ל על פי נביא היה כדכתיב בכל ככתב מיד ס' עלי הכהן (וכנח"ס ס"ב א'). עכ"פ לדרות היה ואין כת ביד הנביא להחיר אסור לדרות. ורבערות' (יומא ל"ד ב') הקבו נבדומה לזה מפריס ואריות שעשו במקדש. והן אמת שהפסוק שכתבו רעמות' מגנין שלמה, לא נחא כשם מקום מאריות. אבל ביומא קל (פ"א פ"ט) נזכר שבניין שלפחד יכיו לזרות ככול מאלם וכפיר, יע"ש. אך רבותיו נפתו"ס הראו פנים לתוך הקדושה דרך כהנא אסור פסל, ולא במחומר. ורמב"ה ג"כ לא להם לך"ה (כ"ד ב') לדרות, דשאי"כ ר"ג דאחרים עשו לו, הרי לזרם הלכות של ר"ג בכותל עליה ה"ס), וס"ל מחומר וכל"ז למחיר. אבל לפי דבריו ה"ל מחורר גס קדושים גס קדושותיו ממזרח א"ש וכרובים, דכיון דרק פ"א ועשה כן על פי הנביא שרי. ואעפ"כ לא נת דעתי כזה, דהא דשריין לעקור מזה לפי עשה פ"ס נביא, היינו היכל דלאחר עשה לא יאחר רשם מספפול. כהליבו ככר הכרמל, משה"כ בשולחנות דליכא כל חוס"ל. ובלויים שבכ"ה"ק דליכא פסל, הרי נתקיים הפסוק מזה מרובם, ולא גרס ממקיים כללם ככרם דלע"ל דלא קי"ל כר"ע (מ"ק ד"ב ב') דס"ל לוקם, עכ"פ איסורא איכא ונפרט היכא דעבד קלת מעשה (ובכרמ"ס פ"א מלאים), דהרי יואלין על הכללים כריס ח"ק, וכל סאה שיש נס רובע ממין אחר ימטע (ר"ב דכלאים). ואי"ל דמקיים כללים ח"ש רק מדרבנן. ובמקדש אין שבות. ליתא, דמ"ל להחיות סלונות דלר"ע לוקם, ולרבנן יסיד שחר מדאורייתא לכתחילה. ואע"ג דבפ"ז (ד"ס א') משמע לסאורה דלרבנן מקיים שרי. כבר כ' רכ"ס שיש ליישב קו' זו למכ"ס. וי"ל דדוונתו דהתם כיון שהשדה של נכרי כיון דשכראל אינו לוקם, נבכרי שרי אפילו לכתחילה, כדאמרין (שנת קי"ג ב') כל שבגופו פקודי אכל אסור, כהנחתו שחר (הנחם בגדי היו הכרות כענאל כדאי"כ כרי"ס פ"ב מ"ה ולא היה מחומר לכותל (הנחם איתא)).

נ המתחם שחורם זה הו"ל בכל צוקר מונחת חמיר על הרצפה במקצוע בין הכנס למזרח במערב הכנס צוית במקום שכלה הכנס (חמיר פ"א מ"ד): **נא** ב' שולחנות עומדים במערב הכנס, א' של שיש וא' של כסף. על של שיש הניחו התאים. שמוכנים להקריב. ועל של כסף הניחו ה"ל כלי שרת הנלחכים בכל יום במקדש. והכיתום שם בצוקר קודם שיתחילו בעבודה (שקלים פ"א מ"ד):

נב הכיור היה תלוי בגלגל ממעל לבאר, לבין האולם למזרח, משוך כלפי דרום, כדי שלא יחלוץ בין המזבח לפתח האולם (פ"ג מ"ו). גם כאן שבו המדפיסים בלויי כה"ק שנמשיות ושכ"ס, שיינו הכיור מכוון ממש בין המזבח למזרח (שם):

נג בין האולם למזבח היה כ"ב אמה, וי"ב מעלות היה שם בלוחן כ"ב אמה: **נד** כותל האולם מבחוץ, ארכו מאפון לדרום מלח אמה, וגובהו כעובי ההיכל. ועובי החומה ה' אמה (פ"ד מ"ו):

נה פתח האולם, רחב כ' וגובה מ' אמה, ולא היה לו דלתות, רק פרוכת ראייר מרוקס בלויים ופרחים תלוי בפתח. וחמש אלתרלות היו קבועות ממעל לפתח, לבועות שהיה נדמה כעין משי (פ"ג מ"ו):

נו רוח האולם בפנים, מאפון לדרום ע' אמה כרוחב ההיכל והלוי מבחוץ. וממזרח למערב היה רחבו בפנים י"א אמה (פ"ד מ"ו):

נז נח שני שולחנות עומדים מבפנים בלוח, א' מימין וא' משמאל לפתח. בימין של שיש ובהיין לחם הפנים קודם שיכנסו להיכל. ובשמאל של זהב, שהיו בימין היו"א ובהיין לחם"פ כשילאום מההיכל, שיהיה מוכנים שם עד אחר שיקמרו הבזיין, [שקלים פ"ו מ"ד ומנחת ט"א מ"ו]:

נח הוך חלול האולם היה בקלם לפון ובקלם דרום בית החליפות, והס' ב' לשכות שפתוחות להיכל. רוחב כל לשכה, בפנים מאפון לדרום ט"ו אמות. וממזרח למערב י"א אמות כרוחב האולם. ושם היה לכל משמור כמין שראשן בכותל, להניח שם הכימין. וכשיגיע זמן משמורן טעלין אותן משם [פס"ד]: **ס** כל לשכת בית חליפות היה לו עוד פתח נבזה ח' אמות צוית. בבית חליפות שבבלפון היה הפתח זה צוית לפנות מערבית. ובבית חליפות שבדרום היה צוית דרומית מערבית [זכאים ד"ה ב'] [ונשמע בלויי כה"ק של רחמי"ע]:

סא פתחו של היכל נבזה עשרים אמה ורחבו עשר אמות. ובפן של זהב היה ממעל לפתח, ומודלה על גבי כלישכות כעין גפן ממש. ומטרה של יחב היה מול הפתח בראש הגג. עובי כותל ההיכל היה בכל לר' א' אמות. וד' דלתות היה להפתח, ב' מבחוץ וב' מבפנים (פ"ג מ"ה ופ"ד מ"ה):

סב ב' שערים קטנים היה מזה ומזה לשער ההיכל, שבהן נכנסין לתאין שהיו מקיפין את ההיכל מג' רוחות לפון מערב דרום (פ"ד מ"ג). ובפתח שבדרום לא נכנס אדם (פ"ד מ"ג):

סג ל"ח תאין מקיפין ההיכל. ט"ו בלפון, דהיינו ה' ע"ג ה' וחמש על צדיהן. וכנגד בדרום ט"ו תאין בדוגמת זה. רוחב כל תא שבתחומותיו מאפון לדרום ה' אמות, ואמצעיים ו', ועליונים ו' אמות. אולם אורך כל תא מאלו ממזרח למערב לא נבחר לו. וכפי המדומה היה אורך כל א' י"ד אמות בקרוב. ובצר מערב מההיכל היו ח' תאין הכשורים, דהיינו ג' על גבי ג', וב' על גביין. רחבן ממזרח למערב בכל דיוטאות אלו, היה כרוחב התאים מאפון לדרום שבדיוטאות שבלפון ובדרום מההיכל. אולם אורך כל א' מאפון לדרום לא נבחר. וכפי הנראה היה אורך כל תא שזב' דיוטאות שבתחומות, מאפון לדרום ו' אמות בקרוב. והב' שבדיוטא העליונה, היה ארכן מאפון לדרום ו' אמות בקרוב. ובכל תא והא מהל"ח תאין, היו ג' פתחים. ב' פתחים לב' תאין שבג' דריו. ופתח א' לתא שלמעלה על גביו. חוץ מהתא שבצפונות ממזרח של היכל, שהיה לו ה' פתחים, דהיינו, א' לחוץ למזרח. וא' לחוץ ללפון, וא' לדרום לתוך ההיכל. וא' לתא שאתריו למערב. וא' לתא שגל גביו. אולם בהתא שבקלם ממזרח דרומית של ההיכל לא היה רק ד' פתחים א' לחוץ למזרח. וא' להיכל. וא' לתא שאתריו במערב וא' לתא שגל גביו. ובהפתח שבהא זה לגר מזרח, לא נכנס אדם מעולם, וכמ"ס בסי"ב (פ"ד מ"ג וד"ו): **סד** לול היה באתר מתא המערביים, נבזה ח' אמות, וכמהומה שהיה רחבו ד' אמות. והיה זה כדי להכסיר גם דל מערב לשחיתת קדשים קלים בשעת הדחק [כנח"ס ד"ה ב', וכליל מ"ה]. [וגם זה נשמע בלויי כה"ק של משניות ופירי טה"ק ששם, ולא ידעתי לשם]. חלונות כל התאים היו לגר חוץ, וכפי המסומן. וחלונות ההיכל היו למעלה מגב של דיוטא הג' של התאים (פ"ד מ"ג). עובי חומת התאים שגלר חוץ, היה ה' אמות (ס):

סה בין חומת חלונות של התאים הפנימיים לבין החומה של מסיבה שמוכתת ח"ע כנגד בלפון ממזרח למערב שהיתה ג"כ עוביה ה' אמות, היה רוח ג' אמות מאפון לדרום, ורוחה זה נקרא מסיב ואתר של רוח זה כלאורך כל התאים הפנימיים וברוח זה היה כעין גשר שמשפט ועולה ממזרח למערב, עד שבקלם המערב מגיע ראש הגשר לגב הדיוטא הג' של התאים. ומשם עולין

תפארת סימני צורת בית המקדש תוב"ב ישראל

עב אמה טרקסין שהיה בין ב' פרוכות שבין היכל לק"ק. הפרוכות החיצון שללד הריכוז, היה פתוח מהלפון, ופרוף שם לאחוריו קלת. והפנימי שללד ק"ק פתוח מהדרוס, וגם הוא פרוף שם קלת ללד ק"ק [פ"פ]:

עד ק"ק היה רוחב חללו עשרים על עשרים אמה, וגובה מ' אמה:

עה צבית ראשון עמד שם הארון ארבו לרוחב הצית, ועמד מחזי הצית ולפנים. וצבית שני שננו הארון, היה שם אבן נצוח מהארץ כרוחב ג' גודלין, וארכו ארבע, וחלק למעלה [יומא פ"ה מ"ב]:

עו הרווח שבין כותל לפון של אולם לכותל לפון של עזרה, היה י"ז אמות וחצי. וכ"ב בין כותל דרום של אולם לכותל דרום של עזרה היה י"ז אמות וחצי. מלפון לדרום:

עז הרווח שבין כותל לפון של המסביבה לבין כותל לפון של עזרה, היה מלפון לדרום ל"ב אמה ומחצה. וממזרח למערב היה הרווח הזה (פ"ט) [פ"ד] אמה מכותל מערב של האולם עד כותל מערב של העזרה שאחורי י"א אמה של ק"ק. וכ"כ כדוגמת אותן הרווחים היה הרווח והאורך של הרווח שבין כותל דרום של בית הורדת המים לכותל דרום של עזרה, ושמשותף למערב של האולם עד כותל מערב של עזרה שאחורי י"א אמה של ק"ק שם:

לכחילה. וא"כ ה"ז בשולמות ואזורים שבהם, ע"פ חסור איבא במקומן, והאריך שדין ע"פ נביא. כיהו י"ל דכוונת רש"י במנחות, ע"פ מה דאמרין (עירובין ד"ל"ב ב') דכמתכוון שלא ללכת ליבא כל תוסף. איך דוקא בשולמות ומנורות כפולים, מסתמא לא התכוון להוסיף על המלוא רק לקצות בעלמא, ובכח"ג לא שייך כל תוסף. משא"כ אם היו מוסיפין בערכי לה"פ דלא שייך קצות ותכשיט, הו"ל כמתכוון להוסיף. וב"כ בקר' חוב' ביומא כ"ג, ובמערב איש, אפי"ג דלכא לתרולי דאחרים עשו לו, דשני נדשרין כד"ג ברי"ה מה"ע. ליתא, דהרי חורב עשאו, וסוף ישראל היה משבע נפתלי (מלכים א' ז'). וגם אי"ל נמי דהאזורים שבהם"ק דפקדים היה, דנמי שריין התם ברי"ה, ב"כ ליתא, דהרי חורב וקבעו כותל יחד. ע"כ"פ י"ל כיון דלכתיב ולתלמד שרי, כדאמרין התם ברי"ה, אי"כ ה"ז כיון דהאזורים דעשר איש היו להכרות אהבת הקדים לשראל, ובאר אזורים משום זה אלו ואחריו, אין לך להבין ולסודות יותר מזה:

עא מוצה הוצב עומד מכוון בין השולחן למזורה, ומשוך קמעה לפני חוץ. ושלשון, שלחן, ומזורה, מחזי הריכל ולפנים עומדים [כך ה"ג] בחוספתא פ"ג דיומא. ולרמב"ם [פ"ג מבחירה] ה"ז הוא משלש הפנימי של היכל. והיה לו ד' קרנות זקופים [המגוש יונתן פדת תלוי]:

עב ב' כני זכב עמדו מזה ומזה בזהיכל, שעליהן מניח הכה"ג דם הפר על ח', ודם השעיר על האחר בלחתו מק"ק ביו"כ [יומא פ"ה מ"ג וד']:

צורת המזבח בכל שטחיו

ח לרמב"ם היו ד' הקרנות, כולן בארבע זוית על שפת קלה המזבח. והראב"ד אולי היה כל קרן משוך בכל ד' ב' טפחים משפת המזבח: והגם שאין ספיקו של רבינו הראב"ד מוליך מידי ודאי דנקט הרמב"ם. וגם שם קרן משמע טפי שעומד על שפת הזוית [כמ"ס רחוי"ט]. אפי"ה בליור שלנו הפסגו כרעה הראב"ד, כדי שלא נלמדך לומר דהתנא [מדות פ"ג מ"א], לא דק, דקשיב שאתר נכו"ב' אמות שמה ומזה למקום הקרנות, וב' אמות שמה ומזה להלך הכהנים. ישאר כ"ד אמות למקום המערכת, והרי לפי חשבונות בלוח ש"ס [פ"ג מ"א] ה"ל, ישאר כ"ד אמות וד' טפחים. אפי"כ שכל קרן משוך ב' טפחים בכל ד' משפת המזבח, ויעלה הכל על נכון:

חא חלל הקרן שעמד במערבית דרומית, היו קבועין ב' ספלי בקף בגג המזבח לזורך נכון. ובכל ספל היה כמין חוטם מניקב. הספל המערבי מיוחד לנסוך המים, והמזרחי מיוחד לנסוך היין. והאכסים שמנסכין בספל נמשכין ויורדין לחוך חוטם המנוקב שכל ספל, דמשם זצין ויורדין ל' הנקבים שבגוף המזבח, שמחלחלין עד השיחין והוא חלול עמוק כמין מערה שתחת המזבח, ודמי ויורדין כל הנקבים. וכל ע' שנה מנקין השיחין, והיון שנתא שם קרום שורפין אותו על המזבח [סנה מ"ט א']. והראב"ד ה"ל סי' ח' מסתבר לי, דב' ספלים ה"ל שניו חלל קרן מערבית דרומית, היו חוך רוחב הב' טפחים שהקרן כנוס משפת המזבח. והיונו כדי שלא יכשלו בזה רגלי הכהנים המקיפין את המזבח תמיד. אבל בשיבו בדרווח ב' טפחים ה"ל, שם אין מקום ללך. ומדנקט תנא בבספלים מזרחי ומערבי, מוכה לט"ד שניו הספלין קבועין בלוחין ב' טפחים ה"ל שכל דרום מהקרן, וכן מלחמי בללוי של מזבח של רבינו יעקב ז"ל. אמנם לרמב"ם ה"ל סי' ח' שהקרנות עמדו בקלה שפת המזבח, מסתבר שב' הספלים ה"ל עמדו בכל לפון של הקרן שבמערבית דרומית. ח' מזרחי וא' מערבי בלוחין ד'. אבל אי"ל שעמדו הספלים בכל מזרח מלוחו קרן, דא"כ יהיה הקרן מפסיק בין מקום הנסוך להריכל, וזה מלחא דלא מסתבר:

י לפנים ממקום הקרנות, היה רוחב אמה סביב בגג המזבח, מיוחד להלך רגלי הכהנים סביב. ואחין ב' אמות, דהיונו רוחב אמה של מקום הקרנות ורוחב אמה שמיחד להלך, שמיך היו משוקעין בגג המזבח סביב ועי"ז היה שפת המזבח בולט קלה כעין מעקה סביב, כדי שלא יחליקו הכהנים משם ויפלו [בגמרא פ"ג א'] [ותמנהני שגם זה נשמע בדברי רבינו הרמב"ם ז"ל]. והרווח הנשאר בלמלע גג המזבח, דהיינו כ"ד אמה על כ"ד אמה, הוא מקום המערכת [מדות פ"ג מ"א]:

יא בלמלע המזבח היה צבור האפר, שלש גורפין האפר בכל יום, ומעניין את האפר הרב ההוא, עד שהיה נראה כעין חלי תפוח גדול. ובכל יום צבורק המעניינו מגל האפר ההוא כפי אומדן האפר שיתרבה היום, ובדוריו האפר לסלקו למטה. והנשאר מהאפר ע"ג המזבח, עשאוהו גל עגול כחפזה בלמלע המזבח. אבל לא סלקו כל האפר מכל וכל מע"ג המזבח, מדכחא טי למזבח שיהיה גל אפר [במחזיק פ"ג מ"א]. ומיה"ט צרגלים שראוי להיות עליו גל גדול מאפר מרביי קרבות שיקריבו שם מכל איש ישראל, להבי לא המעניינו מהגל

א המזבח עשוי כנ' מרובעים זה על גבי זה, וכל מרובע קלר מחבירו לכל דר כשיעור אמה בקירוב כזה. והמרוכב

התחתון נקרא יסוד. וממנו נדבר בלוח זה. אמוס היסוד לא היה בולט מתחת המרובע שעל גביו כלל מזרח ודרום של המזבח, רק בולט וכולך על כל פני הלפון בהמשך ל"ב אמה ממערב למזרח. ועי"ז בולט נמי בקרן לפנים מזרחית אמה ח' טפי מהמרובע שעל גביו. וכ"כ בולט וכולך על כל פני המערב בהמשך ל"ב אמה מלפון לדרום, ועי"ז בולט נמי בקרן מערבית דרומית אמה ח' יותר מהמרובע שעל גביו. גובה היסוד ה' טפחים, ורוחב בליטתו כלל לפון ומערב מתחת המרובע שעל גביו, ג"כ ה' טפחים (רמב"ם פ"ג מבחירה ס"ו):

ב בקרן מערבית דרומית של יסוד היה בגג היסוד שם כמין ב' גומות עגולות מנוקבין בשוליים שלחן, לשפוך לחוץ שיירי הדם, וכן זצין דרך הנקבים שבהגומות, אל השית [פ' לקמן סי' י"ח]. ומשם חוזרין ויולאין מתחת היסוד לחוץ על הרפסה, ושותפין שם במחילה שברפסה אל אמות המים ששורב בעזרה, ויולאין לנחל קדרון [מדות פ"ג מ"ב]. ולהבי היו ב' גומות, שגומא המערבית מיוחד לשיירי דם של חסאות הפנימיות שנשפכים על יסוד המערבי. וג"ל שהיה כעין מחילה על גג יסוד המערבי עד הגומא המערבי, שהדמים שנשפכין על היסוד רחוק מהגומא, יוצבו בהמחילה לגומא ההיא. אולם בהגומא המזרחית [שהיון] שם, צו שופכין שיירי הדם של שאר הקרבות שנשפכין ביסוד דרומי: ג על היסוד ה"ל הושיבו מרובע שני, שהיה ארכו ורחבו למ"ד אמות וב' טפחים על למ"ד אמות וב' ט. וגובהו ל' טפחים. והמרובע הזה נקרא סובב [רמב"ם פ"ג מבחירה ס"ז]. ונקרא כך מדכחא מכל הגדלים סביב להמרובע שעל גביו. משא"כ היסוד:

ד בחזי גובה של המזבח, דהיינו תחת ששה טפחים למטה מגג הכובץ, היה חוט ארום רחב קלה, מוקף המזבח סביב, והוא הנקרא חוט הסיקרא, והיה זה כדי להבדיל בין דמים שריריים לתנן למטה לדמים שנתנין למעלה, ועל הששה טפחים (שביסוד) [שבסובב] למעלה מחוט הסיקרא, היה בקיר הכובץ מלוייר סביב לזורי פטורי ל"ס ופרחים. והיונו כרכב שזכר בתיורה [זכמים דפ"כ ח' ורש"י שם]. ולא ידענא למה השמיטו [בניו הרמב"ם]. והרי הלכה כרבי מחבירו, ובפרט דתניא נמי כוונ' דכני. יע"ש]:

ה הוא גג (היסוד) [הכובץ], רחב ה' טפחים, והוא מקום הלך הכהנים לזריקת הדמים שדין לזרקן למעלה מחוט הסיקרא [מדות פ"ג מ"א]:

ו על גג הכובץ הושיבו שוב מרובע שהיה כ"ח אמה וד"ט על כ"ח אמה וד"ט, וגובהו ל"ח טפחים, והוא הנקרא מקום המערכת [רמב"ם שם]. נמלא בולט רבוע הכובץ טפי מרובע מקום המערכת ה' טפחים לכל דר סביב:

ז על גג המזבח הושיבו ב' הזוית, ד' קרנות המזבח, כל קרן וקרן היה מרובע חלול פתוח למעלה, ארכו ורחבו היה אמה על אמה, וגובהו ה"ט [רמב"ם שם ס"ח]:

מרוקף בשנים סביב, ולכן אין נכלעין שם הנסכים צדקתו, רק נעשים שם צדק
הימים נקראים. והבנים אחת לע' שנה יורדין דרך הלל ה"ל לשם, ומעלין
היין הקדוש, וזורפין אותו על האשנים בלחציהם [סוכה דמ"ט א' ויש"י ע].
אמנם זה הלול שהיה רחב אמה צדחתי המערבי של ראש הכבש, היה מתארך
גם צדחי ראשו המזרחי, עד קצה שפת ראש הכבש צדמרח. רק שצדחי שפת
המזרחי, לא היה הרווח רחב אמה, רק הכבש מרוחק שם מעט מנגו של
מזבח. והמרחק ההוא שצדחי שפת המזרחי נקרא צדחיים [דמ"ב ב'] או יר
מעט. ושם [דק"ד א'] נקרא רוח מעט. חולם בפסחים [דמ"א א'] נקרא
המרחק המעט הכל' ג"כ בשם לול :

יך שם בקיר המערבי של כבש, צדחם הקיר סמוך לשפת העליון של הכבש,
היה רבועה והוא כמין חלון בקיר, דהיינו גומא מרובעת אמה על אמה,
ועומקה ג"כ כחורך יד שלש טוחנין פסולי חטאת העוף עד שהעובר טרחן
וינלו לבית הסריסם בפסחים [דל"ד א'] ומדות [פ"ג מ"ג]. [כך הוא דעת הרמב"ם
[פ"ג ה"ד מנחיים] ב]. אולם לרש"י פסחים (שם) היה הגומא ההיא למטה במערב
הכבש צדחם צדחי שכן כבש למזבח [ובהגהות של ריבנו ישעיה שיק אלה"ה נרשם
שם בפסחים [דל"ד א'] על הלול שמכר שם [דמ"א א']. ושם [דמ"א א'] חזר ורשם על
הלול שמכר שם [דל"ד א'], כאילו לול זה הוא הלול האחר, ובבב"ב לא ראינו זה כדאי
זה, כאשר ניררנו כאן בס"ד] :

יך עבצא של שום אמה על אמה, היה למטה צדחם חלל קרן דרומית מערבית
של יסוד המזבח ועצבת קבוע בה, להבדיל ולידד משם אל השית. והוא
חלול מרובע שחתם ב' הגומות שיש בלוחו קרן צדחם [כלול ס' ב'], ששיירי
הדם שנשפכו לוחן יורדין מהגומות הכל' דרך נקבים אל כף החלול הכל',
ומשם חזרין ויחלון לראפת העזרה [ונמש"ל ס' ב]. ואם נסתמו הנקבים הכל',
יורדין להחלול ומנקין וסותחין את האקבים (מדות פ"ג מ"ג) :

יך צמערבו של כבש, צדחית שכן הכבש למזבח, היה מונח על הרחפה מחמת
הכסף שבה חורמין בכל צוקר תרומת הדשן [תמיד פ"א מ"ד] :

ב בית הדשן, והוא המקום שותמים שם בכל צוקר תרומת הדשן של מזבח
החלון והפנימיו, ושל מגורה, ומוראת העוף. והוא היה רחוק כעשר אמה
מרגלי הכבש, וכמו ג' טפחים מכותל מזרחי של כבש [תמיד פ"א מ"ד] :
בא ב' שולחנות עמדו במערב הכבש, אחד של שיש וא' של כסף, על של
שם נותנין אברים וחלבים של כל הקרבנות, קודם שיפלוט להמזבח
להקריבם שם. דדוקא נחוחי הסמידין והנוספין נתנין קודם הקרבה על הכבש
[שקלים פ"ח מ"ח]. אבל של שאר הקרבנות, אם לא יכלו להפלות למזבח
ולהקריבן מיד, מניחין אותן שם על שולחן של שיש הכל'. ועל שולחן של כסף
הניחו בכל צוקר הכל' כלי שרת שהיו לריקן במקדש בכל יום [שקלים
פ"ו מ"ד וה'] :

הכלל ההוא כלל, כדי שיהיה למי יותר לטיט כל ערת ישראל שעלו לרגל. אבל
צב יום המעטיו קלה, דחששו טפי להרחיב הרווח שם להקרבנות שיקריבו
היום. [כך פירשתי פ"פ דעת רש"י מעילת [ד"ט פ"א] ותמיד [דכ"ח ב'], וחולין [ד"ט
פ"ב]. והענין [ערך משוח] ורמב"ם [פ"ב מתמידין ס"ו], כולן ענין ואומדן דהפוח היינו
דק גל האפר שבאמצע מזבח. ובדבריו הכל' יתורטו כמה קושיות שהקשה הראב"ד לדעת
זם. אולם להראב"ד [שם] התפוח היה בליש גדולה מגוף גג המזבח, והיה הכלישה
סהא כ"ב על כ"ב אמה, וגובה אמה כגובה הקרנות. ואפשר שהיה הכלישה ההוא גולה
מכל ד, ועל שם תארו נקרא תפוח. ועל הכלישה ההיא לזכרון האפר. ובכל צוקר יפוטו
מכל וכל מע"ג המזבח, חוץ מברגל] :

יב מערכה גדולה היה בדרום המזבח, נגד חצי מזרחי של כבש, וראשי הגרין
היו נתמכין בהתפוח [תמיד פ"ג מ"ד]. אולם כשהיו הקרבנות רבות, הקריבו
על האשנים גם בשאר האדנים סביב לתפוח :

יג מערכה שנייה של קשורת היתה במערב המזבח, משוכה מהקדן שבמערבית
דרומית ללך לפי ד' אמות [תמיד פ"ג מ"ח] :

יד הכבש הגדול בלחמניות כל דרום של המזבח, ארכו ל"ב אמה, דהיינו עם
ב' האמות שפירח הכבש ממעל ללחמיות של יסוד וכובב. ורחבו של כבש
ט"ז אמה. נמצא שעה גג המזבח עורף על רחבו של כבש ו' אמות וב' טפחים
למזרח, ו' אמות וב' טפחים למערב [רמב"ם פ"ג מנחיים]. ושפת העליון של
כבש היו מרוחק קלה מנג וקיר של מזבח, וב"כ היה מרוחק מנג וקיר הכובב
[ונחם דמ"ב ב']. ול"ם היה כל' שהיה צדחת המזרחי והמערבי של כבש, כעין
שפה גבוה קלה, כדי שלא יפלו הכהנים מעליו. והיינו כעין השפה הגבוהה
קלה שהיה בראש המזבח מה"ט, וכמו שאמרנו לעיל [ס' י]. ואף שיש לחלוק
קלה דהתם מקום החלוק נר משא"כ הכא. אפ"ה מודלן ועולין בכבש כהנים
רבים למיתם מיהו צעי. וב"ש שהיה נלך שפה גבוה קלה סביב לשפה כובב,
שחין מקום החלוק שם רחב רק ה' טפחים, והכהנים סובבים שם לצריקת
דמים, וודאי לריכים שמירה שם לבלי יפוטו רגלם. אלא שלא מלאחי שום
מסגר שדבר מה :

מז ב' כבשים קטנים ואלחין משפולי כבש הגדול. א' למזרח הכבש פונה א"ע
להבוב, כדי שיפלו הכהנים לשם לצריקת דמים. וכבש הקטן השני
במערב הכבש הגדול, פונה א"ע אל היסוד, לשפוך שם שירי הדם, כלעיל
ס' ב' [ונחם פ"ב ב'] :

מז אל היה צדחם הכבש צדחי המערבי, צינו להמזבח. חורך הלול הזה,
היה ח' אמות, דהיינו בכל חצי שפת המערבי של הכבש, ורחבו הלול היה
אמה. חוץ הלול זה עמד גשר שבו יורדין אל הבית, והוא חלל עמוק שחתם
הקדן שבמערבית דרומית של מזבח, שאלל הקדן עומדין הספלין לנסכים [כלעיל
פ"א], והאבנים שותחין ויורדין מהספלים אל הביתין כלעיל. והביתין עצמו היה

(א) וזה נגד מ"ט רש"י סוכה שם דשריפתו כמורה פ"ט. וכן מוכח שם ובמשלה דף י"א פ"ב דיליין לס מסחר בגו"ש פ"ט (השנה חיתן).

(ב) דעת הראב"ד פ"י מדות פ"ג אות ל"ב.

סליקא לח סדר קדשים במייעתא דשמיא.